

Република Србија
УСТАВНИ СУД

Број: УЗ-55/2013

16.02 2016. године

Београд

Уставни суд у саставу: председник Весна Илић Прелић и судије др Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Братислав Ђокић, др Горан П. Илић, Катарина Манојловић Андрић, др Боса Ненадић, др Драгиша Б. Слијепчевић, Милан Станић, др Драган Стојановић, мр Томислав Стојковић и Предраг Ћетковић, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници одржаној 4. фебруара 2016. године, донео је

О Д Л У К У

1. Утврђује се да одредбе члана 6. Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС“, број 119/12), у делу новододатог члана 171а ст. 1, 2. и 5. Закону о ауторском и сродним правима, нису у сагласности са Уставом и потврђеним међународним уговорима.

2. Утврђује се да Категоризација корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије („Службени гласник РС“, број 3/13) није у сагласности са Уставом и потврђеним међународним уговорима.

3. Одбацује се захтев за обуставу извршења појединачног акта или радње која је предузета на основу Закона из тачке 1. и општег акта из тачке 2.

Образложење

1

Уставном суду је поднето више иницијатива за покретање поступка за оцену уставности и сагласности са потврђеним међународним уговорима одредаба чл. 1, 2, 3, 6, 7, 10. и 12. Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС“, број 119/12), оцену уставности Уредбе о утврђивању листе техничких уређаја и предмета за које постоји обавеза плаћања посебне накнаде носиоцима ауторског и сродних права („Службени гласник РС“, број 45/10) и оцену уставности и законитости Категоризације корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије („Службени гласник РС“, број 3/13). Поводом поднетих иницијатива, Уставни суд је, сагласно одредби члана 53. став 1. Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11 и 18/13-Одлука УС), Решењем од 26. фебруара 2015. године, покренуо поступак за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговорима одредаба члана 6, у делу новододатог

члана 171а ст. 1, 3, 4. и 5. Закону о ауторском и сродним правима, Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС“, број 119/12) и Категоризације корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије („Службени гласник РС“, број 3/13). Истовремено, овим решењем Уставни суд је одбацио иницијативе за покретање поступка за оцену уставности и сагласности са потврђеним међународним уговорима одредаба члана 1 став 1. тачка 5) и став 5, члана 2, члана 3. у делу у коме се члану 156. додаје став 5. Закона о ауторском и сродним правима, чл. 7, 10. и члана 12. ст. 2. и 3. Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС“, број 119/12).

Уставни суд је, у претходном поступку, нашао да се у односу на одредбе члана 6. Закона, у делу новододатог члана 171а ст. 1, 3, 4. и 5. Закону о ауторском и сродним правима, полазећи од решења садржаних у Уставу и наведеним међународним уговорима, основано постављају следећа спорна уставно-правна питања:

- да ли се одредбом члана 6. оспореног Закона, у делу у коме је додат члан 171а став 1. Закону о ауторском и сродним правима, којом су предвиђени највиши износи накнада на месечном нивоу у тарифи за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма, за одређене категорије корисника, према величини њихових комерцијалних пословних просторија, доводи у питање право аутора на правичну накнаду, те да ли је наведеном одредбом Закона повређен члан 11bis Бернске конвенције:

- да ли се одредбама члана 6. оспореног Закона, у делу новододатог члана 171а ст. 3. и 4. Закону о ауторском и сродним правима, којима је предвиђено да се накнада за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма у занатским радњама и пословном простору предузетника, под одређеним условима, не плаћа, онемогућава право аутора, интерпретатора и произвођача фонограма да за јавно саопштавање њихових дела добију накнаду од корисника, а самим тим се поставља питање сагласности наведених одредаба Закона са уставним решењима из члана 20. и члана 73. став 2. Устава, као и да ли решење које је њима прописано испуњава услове допуштености ограничења ауторског и сродних права у складу са чланом 9. став 2. Бернске конвенције и чланом 10. став 1. WIPO уговора о ауторском праву;

- да ли је одредба члана 6. Закона о изменама и допунама Закона, у делу новододатог члана 171а став 5. Закону о ауторском и сродним правима, која овлашћује репрезентативно удружење корисника за територију Републике Србије, који су обавезници плаћања накнаде, да категоришу сами себе по одређеним критеријумима, чиме корисници *de facto* опредељују висину накнаде коју су обавезни да плаћају, у складу са чланом 11bis Бернске конвенције, која ауторима гарантује право на правичну накнаду, коју ће у недостатку споразума, утврдити надлежни орган.

Уставни суд је у претходном поступку нашао да се у односу на оспорену Категоризацију корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије, чије је доношење предвиђено одредбом члана 171а став 5. Закона о ауторском и сродним правима, основано постављају следећа спорна уставно-правна питања:

- да ли доносилац Категоризације има овлашћење да Категоризацијом одређује коефицијенте за утврђивање максималних износа накнаде коју корисници морају да плаћају ауторима, интерпретаторима и произвођачима фонограма, што значи, да на тај начин сами корисници одређују

цену коју ће платити за коришћење туђих добара, односно за коришћење туђих права:

- да ли одређивање коефицијената, по којима би одређени корисници требало да плате накнаде за јавно саопштавање ауторских дела, може бити предмет уређивања Категоризацијом, када се има у виду да је тарифа општи акт организације којим се утврђују висина и начин одређивања накнаде коју организација наплаћује корисницима за поједине облике искоришћавања ауторских дела и предмета сродних права.

Решење о покретању поступка достављено је на одговор Народној скупштини и Унији послодаваца Србије, која је доносилац оспорене Категоризације. Како Народна скупштина, а ни Унија послодаваца Србије, нису у остављеном року, а ни накнадно, доставиле одговор, Уставни суд је, сагласно одредби члана 34. став 3. Закона о Уставном суду, наставио поступак, с тим што је одлучио да се за оцену уставности и сагласности са потврђеним међународним уговорима члана 6. Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима ("Службени гласник РС", број 119/12), у делу новододатог члана 171а ст. 3. и 4. Закону о ауторском и сродним правима, формира други, посебан предмет, сагласно одредби члана 43. став 2. Пословника о раду Уставног суда („Службени гласник РС“, број 103/13).

II

Закон о ауторском и сродним правима донет је 11. децембра 2009. године („Службени гласник РС“, број 104/04). Закон је мењан и допуњаван 26. децембра 2011. године („Службени гласник РС“, број 99/11) и 15. децембра 2012. године („Службени гласник РС“, број 119/12). Изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима од децембра 2012. године, после члана 171. Закона о ауторском и сродним правима, додат је члан 171а под називом „2.5.1а Одређивање накнаде у тарифи за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма“.

Одредбама члана 171а ст. 1, 2. и 5. Закона прописано је: да највиши износ накнаде на месечном нивоу у тарифи за јавно саопштавање музичких дела, интерпретације и фонограма, не може да буде већи од 1/12 минималне зараде у Републици Србији без пореза и доприноса, за кориснике чије су комерцијалне пословне просторије површине до 50 метара квадратних, односно не може да буде већи од 1/10 минималне зараде у Републици Србији без пореза и доприноса за кориснике чије су комерцијалне пословне просторије површине веће од 50 до 100 метара квадратних, односно не може да буде већи од 1/8 минималне зараде у Републици Србији без пореза и доприноса за кориснике чије су комерцијалне пословне просторије површине од 100 до 150 метара квадратних, не може да буде већи од 1/6 минималне зараде у Републици Србији без пореза и доприноса за кориснике чије су комерцијалне пословне просторије површине од 150 до 200 метара квадратних, а за кориснике са пословним просторијама од 200 до 300 метара квадратних не може бити већа од 1/3 минималне зараде у Републици Србији, с тим што се као основ за утврђивање накнаде на месечном нивоу у текућој календарској години узима износ минималне зараде, без пореза и доприноса у децембру месецу претходне календарске године, а за сваких додатних 100 метара квадратних преко 300 метара квадратних, накнада се увећава за максимално 1/10 минималне зараде у Републици Србији без пореза и доприноса (став 1.); да се при одређивању квадратуре комерцијалних пословних просторија из става 1. овог члана

искључиво рачуна простор који корисник користи за пријем гостију, потрошача и наручилаца услуга, а не рачунају се помоћне просторије за рад особља корисника, складишни и санитарни простор (став 2.): да кориснике из става 1. овог члана категорише репрезентативно удружење корисника за територију Републике Србије на основу значаја који јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма има за обављање пословне делатности корисника у одређеној привредној грани или сектору, нарочито водећи рачуна о географском месту седишта корисника, финансијском промету који корисник остварује на годишњем нивоу, као и да се за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма у занатским радњама не плаћа накнада (став 5.).

Оспореном Категоризацијом корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије („Службени гласник РС“, број 3/13), коју је донела Унија послодаваца Србије, корисници су разврстани у четири групе и групу девастирана подручја, према седишту и делатности, на основу Закона о регионалном развоју Републике Србије („Службени гласник РС“, број 45/10), Одлуке о одређивању зона на територији града Београда („Службени лист града Београда“, бр. 60/09, 45/10 и 54/11) и Одлуке о локалним комуналним таксама града Новог Сада („Службени лист града Новог Сада“, бр. 54/09, 60/10 и 51/11), водећи рачуна о значају који јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма има за обављање пословне делатности корисника у одређеној привредној грани или сектору, географском месту седишта корисника и финансијском промету који корисник остварује на годишњем нивоу. Категоризацијом су утврђени коефицијенти за сваку категорију корисника.

III

Одредбама Устава Републике Србије, у односу на које је тражена оцена уставности оспорених одредаба Закона и Категоризације корисника, утврђено је: да је Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима (члан 1.); да је владавина права основна претпоставка Устава и почива на неotuђивим људским правима и да се владавина права остварује слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону (члан 3.); да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују (члан 16. став 2.); да људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права и да се достигнути ниво људских и мањинских права не може смањивати (члан 20. ст. 1. и 2.); да се ауторима научних и уметничких дела јемче морална и материјална права, а Република Србија подстиче и помаже развој науке, културе и уметности (члан 73. ст. 2. и 3.); да Република Србија уређује и обезбеђује, поред осталог, својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине (члан 97. тачка 7.); да закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права (члан 194. став 5.).

IV

Потврђеним међународним уговорима, у односу на које је тражена оцена уставности наведених оспорених одредаба Закона и Категоризације корисника, релевантним за решавање овог уставног спора, а који су, сагласно одредби члана 16. став 2. Устава, саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују, предвиђено је:

- WIPO уговором о интерпретацијама и фонограмима („Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, број 13/02) – да интерпретатори и произвођачи фонограма имају право на појединачну правичну накнаду за директно или индиректно коришћење фонограма који су издати у комерцијалне сврхе за емитовање или било које друго јавно саопштавање, да стране уговорнице могу утврдити у својим националним законима да ће интерпретатор или произвођач фонограма, или обоје, пограживати од корисника појединачну правичну накнаду, да стране уговорнице могу прописати у својим националним законима да се, у одсуству споразума између интерпретатора и произвођача фонограма, одреде услови под којима би интерпретатори и произвођачи фонограма делили појединачну правичну накнаду, да свака страна уговорница може изјавити, у обавештењу упућеном Генералном директору WIPO, да ће примењивати одредбе става (1) само за одређене видове коришћења, или да ће ограничити њихову примену на неки други начин, или да уопште неће примењивати ове одредбе (члан 15. ст. 1. до 3.);

- Бернском конвенцијом за заштиту књижевних и уметничких дела („Службени лист СФРЈ“, број 14/75 и „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори“, број 4/86) – да аутори књижевних и уметничких дела уживају искључиво право да дају одобрења, за радио-дифузију својих дела или њихово саопштавање јавности било којим средством бежичног преноса знакова, звукова или слика, за свако саопштавање јавности, било жичним или бежичним путем, дела емитованог преко радија, ако се ово саопштавање врши преко неке друге установе, а не изворне, односно почетне, за саопштавање јавности преко звучника или било ког другог сличног уређаја за пренос знакова, звукова или слика дела, емитованог преко радија, да се препушта законодавствима земаља Уније да утврде услове под којима ће се вршити права наведена у ставу 1. овог члана, али ови услови ће бити строго ограничени на земље које су их прописале и оне ни у ком случају не смеју повредити морално право аутора ни његово право на правичну накнаду коју ће у недостатку споразума, утврдити надлежни орган (члан 11 bis);

- Међународном конвенцијом о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радио-дифузију - Римском конвенцијом - („Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, број 13/02) – да кад се фонограм, објављен у комерцијалне сврхе, или репродукција тог фонограма користе непосредно за радио-дифузију или за било какво саопштавање јавности, корисник ће извођачима или произвођачима фонограма, или и једнима и другима исплатити једнократну правичну накнаду, те да национално законодавство може, у недостатку споразума између тих страна, одредити услове расподеле ове накнаде (члан 12.);

- Споразумом о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге („Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 83/08) – да ће Република Србија предузети све неопходне мере како би најкасније пет година

од ступања на снагу овог споразума обезбедила ниво заштите интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине који је сличан нивоу који постоји у Заједници, укључујући и делотворна средства за спровођење тих права (члан 75.).

V

Полазећи од решења садржаних у Уставу и наведеним међународним уговорима, Уставни суд налази да се одредбом члана 6. оспореног Закона, у делу у коме је додат члан 171а став 1. Закону о ауторском и сродним правима, којом су предвиђени највиши износи накнада на месечном нивоу у тарифи за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма, за одређене категорије корисника, према величини њихових комерцијалних пословних просторија, доводи у питање право аутора на правичну накнаду. Наиме, чланом 11bis Бернске конвенције за заштиту књижевних и уметничких дела предвиђено је да се висина накнаде утврђује, пре свега споразумом, а у његовом недостатку одлуком надлежног органа, што значи да Бернска конвенција овлашћује државу да може предузимати одређене активности и у вези са накнадом - тако што може одредити орган надлежан да утврди накнаду, али тек и само у случају ако нема споразума између организације за заштиту ауторских и сродних права и корисника. При томе треба имати у виду да се, према одредбама Закона о ауторском и сродним правима, висина накнаде одређује тарифом која се, према члану 174. Закона, након обављених преговора између организације и репрезентативног удружења корисника, одређује споразумом у писаној форми. Међутим, оспореном одредбом члана 6. Закона, у делу у коме је додат члан 171а став 1. Закону о ауторском и сродним правима, прописани су највиши износи накнаде, који се не примењују само у одсуству споразума између уговорних страна, односно у ситуацији када споразум није постигнут, већ се унапред прописују највиши износи накнаде који обавезују стране које преговарају, што је, по оцени Уставног суда, несагласно са наведеним чланом 11bis Бернске конвенције, као и са одредбом члана 16. став 2. Устава, према којој су потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују и члана 194. став 5. Устава, којом је утврђено да закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права.

С обзиром на то да је одредба новододатог члана 171а став 2. Закона, којом је прописано да се при одређивању квадратуре комерцијалних пословних просторија из става 1. овог члана искључиво рачуна простор који корисник користи за пријем гостију, потрошача и наручилаца услуга, а не рачунају се помоћне просторије за рад особља корисника, складишни и санитарни простор, логички и садржински повезана са одредбом става 1. члана 171а Закона, Уставни суд налази да је из истих разлога одредба члана 171а став 2. Закона несагласна са наведеним чланом 11bis Бернске конвенције, као и са одредбама члана 16. став 2. и члана 194. став 5. Устава.

Разматрајући одредбу члана 6. Закона о изменама и допунама Закона, у делу новододатог члана 171а став 5. Закону о ауторском и сродним правима, којом је прописано да кориснике из става 1. овог члана категорише репрезентативно удружење корисника за територију Републике Србије на основу значаја који јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и

фонограма има за обављање пословне делатности корисника у одређеној привредној грани или сектору, нарочито водећи рачуна о географском месту седишта корисника, финансијском промету који корисник остварује на годишњем нивоу, као и да се за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма у занатским радњама не плаћа накнада, Уставни суд је оценио да наведена одредба Закона није у сагласности са одредбом члана 11bis Бернске конвенције, која ауторима гарантује право на правичну накнаду, коју ће у недостатку споразума, утврдити надлежни орган. При томе, Суд је имао у виду да наведена одредба Закона овлашћује репрезентативно удружење корисника за територију Републике Србије, који су обвезници плаћања накнаде, да категоришу сами себе, те на тај начин, корисници *de facto* опредељују висину накнаде који су обавезни да плаћају, односно сами корисници одређују цену коју ће платити за коришћење туђих приватних права. Самим тим што оспорена одредба новододатог члана 171а став 5. Закону о ауторском и сродним правима није у сагласности са одредбом члана 11bis Бернске конвенције, то није у сагласности ни са одредбама члана 16. став 2. и члана 194. став 5. Устава.

Имајући у виду да је Уставни суд у тачки 1. ове одлуке утврдио да одредбе члана 171а ст. 1, 2. и 5. Закона о ауторском и сродним правима, које представљају правни основ за доношење Категоризације корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије и одређују њену садржину, нису у сагласности са Уставом и потврђеним међународним уговорима, Уставни суд је, из истих разлога, оценио да оспорена Категоризација, коју је донела Унија послодаваца Србије, није у сагласности са одредбом члана 11bis Бернске конвенције и одредбама члана 16. став 2. и члана 194. став 5. Устава.

Полазећи од свега изнетог, Уставни суд је, на основу одредаба члана 42а став 1. тачка 2) и члана 45. тачка 1) Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13-Одлука УС, 40/15-др. закон и 103/15), донео Одлуку као у тач. 1. и 2. изреке.

Како је Суд на овај начин коначно одлучио о поднетим иницијативама, захтев за обуставу извршења појединачног акта или радње предузете на основу одредаба члана 171а ст. 1, 2. и 5. оспореног Закона и Категоризације, наведених у тач. 1. и 2. изреке, Суд је одбацио, сагласно одредби члана 56. став 3. Закона о Уставном суду.

На основу члана 168. став 3. Устава, одредбе члана 6, у делу новододатог члана 171а ст. 1, 2. и 5. Закону о ауторском и сродним правима, Закона о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС“, број 119/12) и Категоризација корисника који врше јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма за територију Републике Србије („Службени гласник РС“, број 3/13), престају да важе даном објављивања Одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ПРЕДСЕДНИК
УСТАВНОГ СУДА
Весна Илић Прелић, с.р.

За тачност отправља

В. Илић

РК